

JOANNA KAMIEN

KAMIL ZEIDLER

EDWARD KAJDAŃSKI
– DYPLOMATA, DZIENNIKARZ, PISARZ I MALARZ

Mieliśmy okazję uczestniczyć w wielu spotkaniach z Edwardem Kajdańskim – zarówno oficjalnych podczas laudacji jego kolejnych książek, wystaw malarstwa i rysunku, rozmów z dziennikarzami, seminariów naukowych na Uniwersytecie Gdańskim, jak i prywatnie, w znacznie węższym gronie. Za każdym razem spotkania z nim gromadzą rzesze osób zafascynowanych kulturą i historią Chin, ale przede wszystkim głodnych niezwykle bogatej wiedzy i doświadczenia, jakim Edward Kajdański zawsze życzliwie dzieli się ze swoimi słuchaczami. Każde z tych spotkań śmiało można było zaczynać od słów, że właściwie Edwarda Kajdańskiego nie trzeba nikomu przedstawiać – a już z pewnością nie tym, którzy choć trochę interesują się Państwem Środka. W samych Chinach jego nazwisko otwiera wiele drzwi i nie raz nazywano go współczesnym Michałem Boymem z Gdańska. Choć nie wiadomo, czy w ten sposób nie umniejszamy osobie Edwarda Kajdańskiego. Jego działalność ma bowiem tak wiele wymiarów, że trudno go porównać z kimkolwiek. Kończy właśnie 90 lat, a wciąż ma mnóstwo energii, podejmuje nowe wyzwania – pisze, maluje, udziela wywiadów, wygłasza wykłady i – sami byliśmy tego świadkami – w jednej rozmowie z jednakową swobodą posługuje się językiem polskim, chińskim i angielskim, a zna przecież jeszcze rosyjski i łacinę.

Nielatwo jest zaprezentować w jednym artykule człowieka, o którym się tyle mówi, który sam napisał nie tylko książki naukowe i popularnonaukowe, ale też autobiograficzne¹, który sam opowiada fascynującą, ale też trudną historię swojego życia. Jednocześnie z niezwykłą dokładnością i precyzją opisuje swój świat – Chiny, w których się urodził, spędził dzieciństwo, dorastał, do których wracał zarówno jako dyplomata, jak i członek wypraw o charakterze naukowym czy reporterskim,

¹ Wątki biograficzne, m.in. z dzieciństwa i młodości w Mandżurii i pobytu na placówce w Kantonie, zawierają wydana pod pseudonimem Aleksander Franchetti powieść pt. *Tybetańska księżniczka* (Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2006), a także opublikowane już pod własnym nazwiskiem *Wspomnienia z mojej Atlantyd* (Wydawnictwo Literackie, Kraków 2013, ss. 532). Swoje życie w Harbinie Edward Kajdański opisał też w artykule pt. *Wspomnienia z Harbinu* [w:] *Chiny w oczach Polaków. Państwo – społeczeństwo – kultura*, red. J. Włodarski, K. Zeidler, M. Burdelski, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2010, s. 73–103.

a przede wszystkim Chiny, które zachował nie tylko w pamięci, ale i w sercu. Żeby poznać tajemnicę niezwyklej siły i hartu ducha Edwarda Kajdańskiego, trzeba zrozumieć rzeczywistość, w jakiej wzrastał. Należy prześledzić historię jego życia, które zaczęło się w Harbinie, w Północnej Mandżurii, gdzie urodził się 26 listopada 1925 r. Miejsce urodzin zaważyło na całym jego późniejszym życiu, wyznaczyło przestrzenie zainteresowań, dało solidne wykształcenie i przyniosło niezwykle bogate doświadczenie.

Wiele nauczył go ojciec – inżynier Edward Kajdański – otrzymał po nim nie tylko imię, ale odziedziczył też talenty, mądrość i pracowitość. To w ojcowskiej domowej bibliotece znalazł angielski pierwodruk *Pamiętników* hr. Maurycego Beniowskiego z 1790 r., które wiele lat później sam przetłumaczył na polski², a także trzytomowe anglojęzyczne dzieło pt. *The Book of Ser Marco Polo* z 1921 r. Ojciec pięknie malował i kreślił, dlatego od wczesnych lat dziecięcych nauczał syna rysunku. Matka – Helena z d. Bielow była w połowie Włoszką, w połowie Rosjanką, pochodziła z włoskiej rodziny Franchettich. Na losy rodziny Edwarda Kajdańskiego wielki wpływ miały ówczesne wydarzenia historyczne. Panująca w Rosji rewolucja zmusiła Helenę Bielow do wyjazdu z Jekaterynburga do Wławyostoku, gdzie poznała inżyniera Kajdańskiego. Ten zatrudnił ją w swojej fabryce baterii elektrycznych, a wyjeżdżając do Chin, zabrał ją ze sobą. Wkrótce potem się pobrali.

Ojciec Edwarda Kajdańskiego najpierw pracował w firmie Czurina w Harbinie, która sprzedawała nowoczesne maszyny z Zachodu oraz prowadziła salon z najnowszymi modelami samochodów Mercedesa-Benza, Chryslera, Packarda czy Fiata. We wczesnym dzieciństwie Edward Kajdański spędzał wiele czasu z ojcem. Kiedy w 1932 r. Harbin zajęły wojska japońskie i powstało marionetkowe cesarstwo Mandżukuo, rodzina przenieśli się do odległego o 30 km od Harbinu Aszyche. Ojciec został zatrudniony w polskiej cukrowni zbudowanej przez Stowarzyszenie Ziemi Lubelskich. Państwo Kajdańscy zamieszkali w służbowym mieszkaniu. Wśród znajomych rodziców byli ludzie różnych narodowości i wyznań. Już jako dziecko mówił dobrze po polsku, rosyjsku i chińsku. Gruntowne wykształcenie otrzymał w Gimnazjum Polskim im. Henryka Sienkiewicza w Harbinie³. Obowiązkowa była tam nauka języków: angielskiego, chińskiego i japońskiego. Dodatkowo przez kilka lat uczęszczał na lekcje łaciny, co bardzo przydało mu się wiele lat później przy pracach nad tłumaczeniami dzieł Michała Boyma. Jak sam podkreślił Edward Kajdański:

² M. Beniowski, *Pamiętniki*, przedmowa i tłumaczenie E. Kajdański, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1995.

³ Gimnazjum Polskie im. Henryka Sienkiewicza w Harbinie obejmowało klasy IV–VIII szkoły podstawowej oraz klasy gimnazjalne I–IV, będące odpowiednikami dzisiejszego liceum.

Czteroletni pobyt w Aszyche odegrał w moim życiu znaczącą rolę, bowiem stał się źródłem mojej późniejszej fascynacji historią Dalekiego Wschodu⁴.

Aszyche przyniosło jednak też trudne doświadczenia – w 1936 r. zmarł jego ojciec, co w istotny sposób zaważyło na sytuacji materialnej rodziny. Musieli z matką opuścić mieszkanie służbowe i wrócili do Harbinu, gdzie zamieszkali na przedmieściu w bardzo skromnych warunkach. Kiedy matka znalazła zatrudnienie w szpitalu i zaczęła pełnić całodobowe dyżury przy chorych, zamieszkał w Bursie Polskiej. W 1942 r. ukończył Gimnazjum Polskie i uzyskał świadectwo maturalne. Studiów jednak nie rozpoczął, głównie z powodu braku pieniędzy. Co ważne, przed samą likwidacją Konsulatu Generalnego w Harbinie otrzymał od konsula paszport – był to ostatni polski paszport, jaki został wydany w tym mieście. Wraz z wybuchem wojny na Pacyfiku zaczęły się trudne czasy dla mieszkańców Harbinu, których podstawowym problemem był brak pieniędzy i szybkie ubożenie.

Zaraz po skończeniu gimnazjum Edward Kajdański rozpoczął pracę w cukrowni Aszyche, w której niegdyś pracował jego ojciec. Najpierw przyjęto go do Biura Technicznego, a następnie na jego prośbę przeniesiono do narzędziowni, gdzie mógł wykorzystać umiejętności techniczne, które zdobył jeszcze przy ojcu. Dyrektor cukrowni dość szybko zaproponował młodemu pracownikowi stypendium na studia, pod warunkiem, że po ich ukończeniu wróci do cukrowni. Edward Kajdański skorzystał z tej szansy i w styczniu 1944 r. został przyjęty na Wydział Elektromechaniczny na Uniwersytecie Północnomandżurskim. W sierpniu 1945 r. Armia Czerwona weszła do Harbinu. Uniwersytet Północnomandżurski przestał istnieć i zamiast niego powołano Politechnikę Harbińską, podporządkowaną władzom wojskowym. Po tej zmianie Edward Kajdański przez trzy semestry studiował na Wydziale Architektury. Od 1947 r. przez dwa lata wieczorowo uczęszczał też na zajęcia na kierunku farmacja w Technikum Medycznym Czerwonego Krzyża w Harbinie. W 1950 r. ukończył studia na Politechnice Harbińskiej, ale nie zdążył uzyskać dyplomu tej uczelni, ponieważ rozpoczęła się wojna koreańska. W związku z zaogniającym się konfliktem w Cieśninie Tajwańskiej zapadła decyzja o powrocie do Polski. Wypłynął z chińskiego portu Qingwangdao w lutym 1951 r. na statku „Mikołaj Rej”, który był ostatnim, jaki zdążył przepłynąć przez Cieśninę Tajwańską. 25 kwietnia przybył do portu w Gdyni.

W Polsce od razu przyznano mu stopień inżyniera zawodowego, a w 1960 r. uzyskał tytuł magistra na Politechnice Gdańskiej. Już tydzień po przybyciu do Gdyni rozpoczął pracę w Browarach Gdańskich, które na łamach „Dziennika Bałtyckiego” zamieściły ogłoszenie o zatrudnieniu głównego mechanika. Pół roku później otrzymał propozycję służbowego przeniesienia do Głównego Instytutu Przemysłu Rolnego i Spożywczego, filii w Gdańsku, która mieściła się w gmachu Wydziału

⁴ E. Kajdański, *Wspomnienia z Harbinu...*, s. 84.

Chemicznego Politechniki Gdańskiej. Przeniesienie zostało spowodowane jego artykułem wydrukowanym w „Przemysle Rolnym i Spożywczym” (1952, nr 1), w którym proponował wykorzystanie chińskiego doświadczenia w celu kompleksowego wykorzystania soi, sprowadzanej wówczas w dużych ilościach z Chin (10 tys. ton chińskiej soi przewoził m.in. przywołany wyżej statek „Mikołaj Rej”). Gdy rok później wskutek zderzenia dwóch statków uległa zamoczeniu znaczna ilość soi, wraz ze swoim kierownikiem naukowym prof. Henrykiem Niewiadomskim opracował metodę uniknięcia strat, wykorzystując do jej wysuszenia w cukrowni w Pelplinie urządzenia suszarnicze znane mu z Aszyche.

W 1953 r. został przeniesiony służbowo do Zakładów Przemysłu Cukierniczego „Bałtyk” w Gdańsku (w ich skład wchodziły wówczas trzy fabryki zatrudniające łącznie ponad tysiąc pracowników), gdzie przez pięć lat pracował na stanowisku naczelnego inżyniera (I zastępcy dyrektora). Za swoją działalność w sferze poprawy jakości i zwiększenia produkcji został uhonorowany odznaką i tytułem „Racjonalizatora Produkcji”. W 1956 r. odebrał w Warszawie I nagrodę w ogólnopolskim konkursie racjonalizatorskim w postaci motocykla WFM-125.

W 1958 r. z powodów rodzinnych był zmuszony zrezygnować z wyczerpującej pracy w przemyśle, aby podjąć spokojniejszą pracę w handlu zagranicznym, gdzie miał możliwość wykorzystania swej dobrej znajomości trzech języków obcych, w tym języka chińskiego. Zatrudnił się w Przedsiębiorstwie Handlu Zagranicznego „Baltona” S.A., początkowo na stanowisku starszego instruktora ds. zaopatrzenia technicznego statków Chińsko-Polskiego Towarzystwa Okrętowego „Chipolbrok” i wkrótce awansował na zastępcę kierownika Działu Importu Technicznego i Składów Konsygnacyjnych. Znajomość języka angielskiego i korespondencji handlowej wyniesione jeszcze z gimnazjum w Harbinie oraz doświadczenie zdobyte w przemyśle zwróciły uwagę ówczesnego kierownictwa Chipolbroku. Dyrektor Chipolbroku Ossowski zaproponował mu przejście do firmy i pracę w jej centrali w Szanghaju. Przeniesienie do Chipolbroku zostało jednak zablokowane przez Departament Kadr Ministerstwa Handlu Zagranicznego, który uznał za celowe wykorzystanie Kajdańskiego na placówce zagranicznej i w 1963 r. skierował go do pracy w Biurze Rady Handlowego w Pekinie. Pracował tam w latach 1963–1967, m.in. w burzliwym okresie rewolucji kulturalnej. Wrócił do „Baltony” na stanowisko kierownika działu, pracując w Gdyni do 1971 r., gdy otrzymał propozycję objęcia stanowiska I sekretarza Ambasady PRL w Pekinie, gdzie pracował przez cztery lata. W latach 1979–1982 był konsulem i kierownikiem Konsulatu Generalnego w Kantonie. Do Polski wrócił w 1982 r., a po przejściu na wymuszoną stanem wojennym emeryturę pozostał w Gdańsku.

W rzeczywistości jednak nigdy nie przeszedł na emeryturę i nikt, kto zna Edwarda Kajdańskiego, nie nazwałby go emerytem. Bardzo często za to tytułuje się go profesorem, co jest skądinąd uzasadnione jego wiedzą, światowym obyciem, a przede wszystkim ogromnym dorobkiem naukowym i popularyzatorskim. Choć

on sam, zawsze przesadnie skromny, oponuje. Pracuje jednak nadal bardzo aktywnie. Nigdy bowiem nie ograniczał się tylko do pracy zawodowej, realizował swoje zainteresowania naukowe i artystyczne. Dlatego jego życie jest tak bogate nie tylko w doświadczenia, ale też w twórczość. Trudno określić, która z aktywności jest najważniejsza, żadna nie dominuje w znacznym stopniu nad innymi. Można nawet pokusić się o stwierdzenie, że wszystkie one stanowią uzupełniającą się całość. Niejednokrotnie pretekstem do powstania obrazu czy rysunku był właśnie artykuł lub książka, gdyż wiele ze swoich tekstów pisarz opatrzył własnoręcznie wykonanymi ilustracjami. Tym, co dodatkowo łączy ze sobą te różne dzieła, jest cechująca każdą z prac malarskich, każdy artykuł czy książkę niezwykła dokładność, szczegółowość, dążenie ich autora do tego, by jak najpełniej oddawały one to, co mają przedstawić. Ponadto wszystkie one składają się na opowieść Edwarda Kajdańskiego o Chinach, zarówno o tej ukochanej Atlantydzie, w której dorastał, jak i tych z czasów bardzo odległych, poznawanych za pośrednictwem dzieł wielkich odkrywców, takich jak Marco Polo czy przede wszystkim Michał Boym. Do swojej opowieści wykorzystuje on wszystkie wymienione rodzaje twórczości i, co najważniejsze, wciąż zaskakuje, porusza. Świadczy o tym choćby fakt, że mimo upływu czasu wiele osób nadal szuka z nim kontaktu; chcą porozmawiać, przyjść na wykład, przeprowadzić wywiad, zobaczyć i kupić obrazy. Na spotkaniach autorskich kolejki czytelników ustawiają się po autograf i dedykację. Kajdański zaś z zawsze serdecznym uśmiechem, z żartobliwym dystansem do siebie samego i życzliwością dla innych, a także z niegasnącym blaskiem w oczach odpowiada na pytania i dzieli się swoimi fascynacjami i swoją wiedzą. Wzbudza szacunek i podziw dla jego umiejętności zapamiętywania niebywałych szczegółów, mądrości i pogody ducha.

Choć swoje zainteresowania naukowe i artystyczne wywiódł z Chin, to zaczął je w pełni realizować głównie w Polsce. Kilka miesięcy po przyjeździe do Gdańska w 1951 r. w prasie zaczęły ukazywać się artykuły Edwarda Kajdańskiego ilustrowane własnoręcznie wykonanymi ilustracjami. W 1957 r. dwa jego opowiadania przyjęło Polskie Radio. Nawiązał stałą współpracę z polskimi czasopismami, m.in. „Poznaj Świat”, „Wiedza i Życie”, „Kontynenty”. Pisał przede wszystkim artykuły związane tematycznie z Chinami i Polakami działającymi w Chinach, ale nie zabrakło też tekstów z dziedziny przemysłu i techniki. Jego pierwsza książka dotyczyła właśnie dziedziny maszynoznawstwa i również w niej część ilustracji została wykonana samodzielnie przez autora⁵.

Od 1971 r. aż do dziś Edward Kajdański wydaje popularnonaukowe i naukowe książki poświęcone Chinom. Część z nich wydał pod pseudonimem Władysław Kański (*Chińska Republika Ludowa. Zarys rozwoju gospodarczego 1969–1969*, Książka i Wiedza, Warszawa 1971; *Chiny a świat zewnętrzny. Zarys rozwoju stosunków handlowych*,

⁵ E. Kajdański, *Maszynoznawstwo karmelarskie*, Wydawnictwa Przemysłu Lekkiego i Spożywczego, Warszawa 1957.

Książka i Wiedza, Warszawa 1979). Wiele z nich jest poświęconych historii i kulturze Chin (m.in. *Architektura Chin*, Arkady, Warszawa 1986; *Perłony trójkąt*, Książka i Wiedza, Warszawa 1987; *Korytarz. Burzliwe dzieje Kolei Wschodniochińskiej – 1898–1998*, Książka i Wiedza, Warszawa 2000; *Chiny. Leksykon*, Książka i Wiedza, Warszawa 2005; *Jedwab. Szlakami dżonek i karawan*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007, współautorstwo z Aleksandrą Kajdańską) oraz medycynie (*Sekrety chińskiej medycyny. „Medicus Sincicus” Michała Boyma*, Neriton, Warszawa 2010; *Medycyna chińska dla każdego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011).

Ważne miejsce w jego twórczości zajmuje Michał Boym. Na temat jego życia i dokonań opublikował kilkadziesiąt artykułów w prasie polskiej i zagranicznej oraz 3 książki: *Michał Boym. Ostatni wysłannik dynastii Ming* (Wydawnictwo Polonia, Warszawa 1988)⁶; *Michał Boym: Ambasador Państwa Środką* (Książka i Wiedza, Warszawa 1999)⁷ oraz *Sekrety chińskiej Medycyny. „Medicus Sincicus” Michała Boyma* (Neriton, Warszawa 2010). Tłumaczył też dzieła Boyma na język polski: *Opisanie świata* (przel. i oprac. E. Kajdański, Oficyna Wydawnicza „Volumen”, Warszawa 2009) oraz *Dzieła wybrane Michała Boyma* (w jęz. chińskim, tłumaczenie i opracowanie we współpracy z prof. Zhangiem Zhenhuei i prof. Zhangiem Xiping, Huadong, Szanghaj 2012). Sam wielokrotnie wyjaśniał przyczyny i okoliczności swoich zainteresowań osobą polskiego jezuitę, misjonarza i orientalistę, pisząc:

Będąc w Kantonie, poznałem historię działalności w Chinach siedemnastowiecznego polskiego jezuitę. Korzystając z mającego wówczas miejsce otwarcia się Chin na świat zewnętrzny, miałem możliwość zwiedzenia wszystkich najważniejszych miejsc w południowych Chinach, w których przebywał Boym (w prowincji Guangdong z dawną stolicą Południowych Mingów – Zhaogingiem, Guangxi-Zhuang, Yunnanu, Fujianu i wyspy Hajnan). W 1980 r., będąc na urlopie w Polsce, uzyskałem w Bibliotece Narodowej w Warszawie mikrofilmy ilustracji zdobiących najważniejsze drukowane dzieło Boyma – *Flore Chin*⁸ i po powrocie do Kantonu podjąłem pierwsze próby identyfikacji przedstawionych tam roślin (tylko niektóre z nich były w XIX i XX w. zidentyfikowane poprawnie). Z tego czasu pochodzą też moje pierwsze szkice i rysunki roślin przedstawionych lub opisanych przez Boyma, które później znalazły się w moich książkach o chińskiej medycynie i farmacji. (...) Po zakończeniu stanu wojennego prywatnie wyjechałem do Włoch. W Rzymie miałem możliwość zapoznania się z rękopiśmiennym *Atlasem Chin* Boyma, odkrytym przez Paula

⁶ Książka ukazała się też w wersji chińskiej w Pekinie, publikowana w odcinkach w czasopiśmie „Dong Ou” („Europa Wschodnia”) w latach 1997–1998.

⁷ Książka ukazała się też w j. chińskim w przekładzie Zhanga Zhenghuei, nakładem wydawnictwa „Da Xian” (Pekin 2001), oraz w j. angielskim – zarówno w wersji papierowej *The Ambassador of the Middle Kingdom* (Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2014), jak i w formie e-booka (Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2015).

⁸ *Flora Sinensis Fructus Floresque humillime porrigens, Serenissime et Potentissimo Principio ac Domino; Domini Leopoldo Ignatio, Hungariae Regi Potentissimo etc. Fructus saeculo promittenti Augustissimos, emisja in publicum a R.P. Michaelae Boym, Societatis Iesu Sacerdote, A Domo professa ejusdem Societatis Viennae Maiestati Suae una cum felicissimi Anni aprecatione oblata*, [Wiedeń] Anno salutis 1656.

Pelliota w Bibliotece Watykańskiej oraz z jego rysunkami afrykańskich roślin i zwierząt w rzymskim archiwum zakonu jezuitów. Mapy z *Atlasu Chin* Boyma (18 szt.) od początku lat 50. XX w. nie były udostępniane publicznie ze względu na stan ich zachowania (były kruche, pożółkłe i częściowo zamoczone w trakcie podróży lądowej Boyma przez Indie i Bliski Wschód). Ówczesny dyrektor Biblioteki Watykańskiej Massime Cerera zezwolił mi jednak na sporządzenie notatek i szkiców z ich oryginałów i na odpłatne udostępnienie ich mikrofilmów (był to dla mnie kosmiczny wydatek – czterdzieści kilka dolarów, podczas gdy cała pięciodniowa wycieczka z „Orbisem” wraz z przelotem kosztowała wówczas sto kilkadziesiąt). Otrzymałem także zgodę na ich publikację. Niektóre z nich ukazały się w druku w 1984 r. w „Wybrzeżu” i w „Poznaj Świat”, zaś w 1985 r. w „Kontynentach” i w „Polskim Przeglądzie Kartograficznym”. I redakcje, i czytelnicy zwracali uwagę, że zdjęcia map były złej jakości i mało czytelne. (Trzeba pamiętać, że były to mikrofilmy małoobrazkowe, 36 × 24 mm, przy powiększeniu do kilkunastu centymetrów napisów nie dało się odszyfrować). To wtedy po raz pierwszy wpadłem na pomysł, aby mapy Boyma zrekonstruować, czyli sporządzić ich czytelne kopie, w oryginalnych rozmiarach i z oryginalnymi barwnymi rysunkami. Było to niezwykle skomplikowane, ale skuteczne. Innego zaś sposobu nie było, gdyż ze względu na koszty zamówienie większych negatywów (skanowanie było jeszcze wówczas w powijakach) nie wchodziło w rachubę. Nazwy chińskich miejscowości na mapach, pisane przez Boyma chińskimi hieroglifami i po łacinie, musiałem rozszyfrowywać, oglądając mikrofilm przez szkolny mikroskop! Odtworzone w ten sposób mapy z atlasu Boyma zostały przeze mnie wykorzystane później w moich publikacjach książkowych (*Opisanie świata Michała Boyma* oraz *Dzieła Michała Boyma* w wersji chińskiej), a także do celów wystawienniczych (były eksponowane w Polsce i za granicą: w Singapurze, na Tajwanie, w Chinach oraz w Makau)⁹.

Zainteresowanie działalnością i dokonaniem Boyma, poza wymiarem naukowym, przełożyło się też na działalność artystyczną Edwarda Kajdańskiego. Wskazuje ono, jak ściśle pasje naukowe łączą się u niego z pisaniem i malowaniem. Malarstwo Edwarda Kajdańskiego jest wielowymiarowe. Cechuje je interdyscyplinarność, zarówno pod względem tematów, jak i technik plastycznych, która jest wynikiem różnorodnych zainteresowań i poszukiwań artystycznych. Realizował je już po powrocie do Polski w latach 50., ale, co ważne, doświadczenie i wiedzę w tym zakresie zdobywał w Chinach. Choć nie skończył żadnej szkoły plastycznej, potrafił wykorzystać doświadczenia zdobyte przy ojcu oraz podczas edukacji na Uniwersytecie Północnomandżurskim i na kierunku farmacji.

To, że nauczyłem się rysować, malować akwarelami i kreślić przy użyciu przyrządów kreślarskich, zawdzięczam w dużej mierze mojemu ojcu, który pięknie malował i kreślił, i od wczesnych lat dziecięcych uczył mnie posługiwania się ołówkami, pędzlem i grafionami¹⁰.

⁹ E. Kajdański, *Kilka słów o moich książkach, wystawach i zainteresowaniach malarskich*, s. 1–2, masyzynopsis udostępniony przez autora.

¹⁰ *Ibidem*, s. 1. Grafion to przyrząd kreślarski używany do kreślenia tuszem na papierze lub na kalce linii prostych i krzywych. Używano także grafionowych końcówek montowanych do cyrkli, potrzebnych do wykreślenia łuków i okręgów. Grafion napelniano tuszem, aplikując go pomie-

Umiejętności kreślarskie okazały się niezwykle przydatne przy odtwarzaniu map Boyma, z kolei doświadczenie w rysowaniu ziół leczniczych, jakie zdobył podczas wieczorowych studiów farmaceutycznych, doskonale przygotowało go do odtwarzania rysunków ziół leczniczych z *Księgi chińskich receptur* Michała Boyma. W przedmowie do *Specimen medicinae Sinicae* Boym wskazał, że „ziola służące do produkcji medykamentów przedstawia na odpowiednich ilustracjach. Niestety, po jego śmierci rysunki zaginęły i książkę wydano bez oprawy graficznej. Po latach z ponad 300 ilustracji roślin wykorzystanych w medycynie chińskiej Edward Kajdański odtworzył na podstawie oryginalnego opisu Boyma ponad 60 rysunków”¹¹.

Wspomniane mapy i zioła to tylko wycinek bardzo różnorodnej twórczości malarskiej Edwarda Kajdańskiego. Znaczną część dorobku stanowią ilustracje wykonane przez autora do własnych książek. Na uwagę zasługuje cykl 45 prac w serii sporządzonych do jego pierwszej powieści pt. *Tybetańska księżniczka*. Miały one zdobić karty tytułowe każdego rozdziału, ale ostatecznie nie zostały zamieszczone, gdyż – zdaniem wydawcy – nie pasowały do koncepcji opracowania graficznego serii, w jakiej Państwowy Instytut Książki wydał powieść. Mimo to funkcjonują one poza książką, stanowiąc wartościowy materiał przedstawiający Harbin, Makau i Szanghaj z czasów dzieciństwa Edwarda Kajdańskiego. Część z nich artysta wykonał z pamięci, część na podstawie zrobionych w tamtym czasie fotografii. Wśród nich znajdują się m.in. ilustracje przedstawiające Politechnikę Harbińską i cukrownię Aszyche. W innych publikacjach książkowych także jest wiele rysunków autora, np. w *Architekturze Chin* na ogólną liczbę 140 rysunków i zdjęć jest ich 104, w *Opisaniu świata Michała Boyma* – na 100 ilustracji jest ich 41, w *Niezwykłym rejsie „Św. Piotra i Pawła”* (Wydawnictwo „Glob”, Szczecin 1988), *Tajemnicy Beniowskiego* (Oficina Wydawnicza „Volumen”, Warszawa 1994) i w tłumaczeniu z angielskiego *Pamiętników Beniowskiego* wszystkie mapy interpretujące żeglugę (łącznie 36 w wymienionych 3 książkach) zostały wykreślone przez Edwarda Kajdańskiego, w *Chińskiej medycynie dla każdego* znalazło się 58 jego ilustracji. W powyższym zestawieniu wskazaliśmy jedynie materiał ilustracyjny do książek, a jest jeszcze wiele artykułów, także wzbogaconych autorskimi rysunkami i mapami. Do samych „Gdańskich Studiów Azji Wschodniej” składa regularnie artykuły, załączając do nich swoje oryginalne dzieła, w tym ręcznie malowane mapy.

Osobną częścią są prace sięgające do dawnego malarstwa chińskiego, rekonstrukcje fresków oraz kopie obrazów malowanych na jedwabiu. Przybliżają one najdawniejszą historię Państwa Środka, sięgającą nawet VII w. Wiele z nich uległo zniszczeniu i artysta, chcąc przywrócić utracone dziedzictwo chińskiej kultury, re-

dzy skrzydelka, najczęściej za pomocą zwykłej stalówki. Grafiony wymagały częstego czyszczenia skrzydełek. Kreślenie linii o wymaganych grubościach wymagało znacznej wprawy.

¹¹ M. Marcinkowska [w:] *Edward Kajdański, Katalog wystawy*, I Forum Regionalne Polska – Chiny, Filharmonia Bałtycka 21–22 kwietnia 2013, Gdańsk 2013, s. 9.

konstruował je na podstawie szkiców historyków i archeologów. Przykładami takich prac są *Tocharowie i mnisi buddyjscy* (rekonstrukcja fresku z grot Kizylu w byłym państwie Kucza, ok. VII w.), *Apsary spiące kwiaty na górę Sumeru* (rekonstrukcja malowidła ściennego pochodzącego z Kumtury) czy *Koronacja króla Sogdiany. Gość na wielbłądzie* (rekonstrukcja fresku z Hali Ambasadorów w Afrasjapie, VII w.). Co godne podkreślenia, w kulturze chińskiej naśladowanie dzieł innych artystów jest formą najwyższego uznania dla ich twórczości. W przypadku Edwarda Kajdańskiego trudno jednak mówić o zwykłym naśladowaniu tego, co dawniej stworzyli inni. To, co tworzy, zarówno jeśli mówimy o rekonstrukcjach wspomnianych tu fresków, jak i w odniesieniu do rysunków i map Boyma, wynika z potrzeby utrwalania bardzo cennego dziedzictwa, które inaczej zostałoby utracone, czy to z powodu zdarzeń losowych, czy to w wyniku czyichś zaniedbań i braku ostrożności przy wykonywaniu prac archeologicznych.

W jego twórczości nie zabrakło inspiracji tradycyjną chińską porcelaną, którą także można uznać za kulturowe dziedzictwo Państwa Środka. Styl chińskiej porcelany artysta przeniósł jednak z ceramiki na obrazy, w których ukrył historie z najpiękniejszych chińskich legend. W ten sposób zrealizował w artystycznej wizji swoją fascynację zarówno wyrobami ceramicznymi jeszcze z czasów dzieciństwa, jak i starymi chińskimi opowieściami.

Edward Kajdański w swoich pracach daje wyraz zainteresowaniom naukowym, wraca do świata swojego dzieciństwa, próbuje odtworzyć stare zapomniane historie i dzieła. Przede wszystkim jednak maluje dlatego, że kocha sztukę i dawno temu zafascynowało go tradycyjne chińskie malarstwo *guohua*. Ta fascynacja sprawiła, że zapragnął wykształcić się też w tej dziedzinie. Sposobność ku temu zdarzyła się podczas jego pobytu w Kantonie. Na jego prośbę Wydział Zagraniczny Rządu Ludowego prowincji Guangdong przydzielił mu nauczyciela chińskiego malarstwa, Shena Wenjiang, absolwenta tamtejszej Akademii Sztuk Pięknych. Ulubione tematy Shena Wenijang – kwiaty śliwy i gałązki bambusów pojawiają się często także w twórczości jego polskiego ucznia.

Jednak największy wpływ na styl Edwarda Kajdańskiego miał nowy nurt w sztuce chińskiego malarstwa, z którym zetknął się w latach 80. podczas podróży po południowych prowincjach Chin – Guangdong i Junnan. Wówczas poznał wielu znakomitych malarzy tworzących w stylu *zhongcai*, czyli „malarstwa ciężkich, intensywnych barw”. Styl ten charakteryzuje się świeżością kompozycji, intensywnością barw oraz giętkością kreski. Głównym tematem i zarazem centralnym elementem kompozycji jest tam postać delikatnej, smukłej kobiety. Zachwyt tym nowym kierunkiem ukształtował późniejsze wybory artystyczne Edwarda Kajdańskiego. Do najważniejszych dzieł artysty wykonanych w tym stylu należą *Wariacje na temat obrazu Echo Ting Shao Kuanga*. Była to pierwsza praca namalowana przez Edwarda Kajdańskiego w stylu *zhongcai* i stworzył ją w pięciu różnych wersjach jeszcze w latach 80.

Tak znaczący dorobek artystyczny doczekał się prezentacji na licznych wystawach krajowych i zagranicznych. Prace Edwarda Kajdańskiego są regularnie wystawiane od lat 90. Wymieniając tylko wystawy monograficzne, pierwsze dwie odbyły się w Warszawie: w Domu Kultury „Włochy” (1994) i w Galerii Nusantara Muzeum Azji i Pacyfiku (1995) z okazji promocji książek o Beniowskim (*Tajemnica Beniowskiego. Odkrycia, intrygi, fałszerstwa* oraz tłumaczenie jego *Pamiętników*). Następne wystawy zorganizowano w Gdańsku, Gdyni i Poznaniu. Ostatnia większa wystawa została zorganizowana w Filharmonii Bałtyckiej w Gdańsku z okazji I Forum Regionalnego Polska – Chiny (kwiecień – maj 2013 r.), skąd została przeniesiona na trzy miesiące do Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego. Wystawy zagraniczne odbyły się w Bibliotece Głównej w Singapurze we współpracy z Ambasadą Rzeczypospolitej Polskiej w Singapurze (2009), na Uniwersytecie Katolickim Fu Jen w Tajpei przy współpracy z Polskim Biurem Handlowym na Tajwanie, w Kantonie z inicjatywy i przy współpracy Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Kantonie, Zhaoqing i Nanningu (2013, 2014), w Makau (2014). Wystawie w Makau, zorganizowanej przez Macau Ricci Institute oraz Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Hongkongu, towarzyszyło seminarium naukowe pt. „Pomiędzy nauką a sztuką: skarby Azji w oczach polskiego jezuita Michała Piotra Boyma, SJ”, podczas którego wiele miejsca poświęcono samemu Edwardowi Kajdańskiemu i jego zasługom w popularyzowaniu dorobku Boyma. W 2015 r. odbyły się dwie wystawy w Kantonie w FAO Guangdong (Canton Club) oraz w Guangdong University of Foreign Languages. Ostatnia wystawa została zorganizowana przez Ambasadę Rzeczypospolitej Polskiej w Pekinie i Pekijski Uniwersytet Języków Obcych.

We wrześniu 2015 r. Edward Kajdański za wybitne zasługi na rzecz budowania relacji polsko-chińskich, szczególnie w dziedzinie wzajemnego poznania kultur i badania kontaktów historycznych, otrzymał od Ministra Spraw Zagranicznych RP odznakę honorową „Bene Merito”.

Edward Kajdański jest dziś wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Centrum Studiów Azji Wschodniej UG, ale nie będzie nadużyciem, jeśli powiemy, że przede wszystkim jest przyjacielem CSAW UG. Mamy zaszczyt współpracować z nim, bo wciąż chętnie dzieli się z nami swoją twórczością, a także pomysłami i refleksjami. Nie tylko regularnie składa artykuły do „Gdańskich Studiów Azji Wschodniej”, ale też, gdy tworzyliśmy ten periodyk naukowy, zgodził się, by okładkę każdego kolejnego zeszytu zdobił obraz jego autorstwa.

W ostatnich słowach, z okazji jubileuszu 90. urodzin życzymy Edwardowi Kajdańskiemu, by nie opuszczały go nigdy siła, energia i hart ducha, a także by hojność oraz życzliwość, z jaką odnosi się do ludzi, wracała do niego ze zdwojoną siłą.

SUMMARY

EDWARD KAJDAŃSKI – DIPLOMAT, JOURNALIST, WRITER, AND PAINTER

In this article, the Authors present the life and achievements of Edward Kajdański as a diplomat, journalist, writer, and painter. Edward Kajdański was born in Harbin, in north Manchuria, November 26, 1925. Place of birth determined his later life, designated spheres of interests, gave a solid education and brought a very rich experience.

His father was an engineer Edward Kajdański, who died in 1936, and mother – Helena (maiden name Bielow) – half Italian, half Russian. Edward Kajdański received thorough education in the Henryk Sienkiewicz Polish Gymnasium in Harbin, and after graduation, first he worked in a sugar factory ‘Aszyche’ from January 1944, and began his studies at the Faculty of Electromechanics at North Manchurian University, which in August 1945, after the entry of the Red Army, changed the name into University of Harbin. After this change, Edward Kajdański studied at the Faculty of Architecture. In addition, for two years he attended evening pharmacy classes at the Red Cross Medical Technical School in Harbin. In 1950 he graduated from the University of Harbin and because of the outbreak of the Korean War left Harbin. In 1951, he arrived in Gdynia and started working in Gdansk Brewery. His extensive knowledge, knowledge of Chinese, English and Russian caused that Mr. Kajdański never complained about the lack of employment. He worked in commercial enterprises, but very quickly he was noticed by the Ministry of Foreign Affairs, who directed him to work in the Office of the Commercial Counsellor in Beijing (1963–1967). In the years 1979–1982 he was the consul and the head of the Consulate General in Guangzhou. He returned permanently to Poland in 1982, and settled down in Gdansk.

In addition to the professional activity Edward Kajdański also worked as a scientist, disseminating knowledge about the Middle Kingdom in Poland, which resulted in hundreds of articles, as well as scientific and popular science books on China. The most attention he devoted to the achievements of Polish Jesuit missionary Michael Boym. In the work of Edward Kajdański, as important as the writing, is painting, which is multi-dimensional and thematically diversified. Among his works there are both reconstructions of Michael Boym’s maps and herbs, the works dating back to the old Chinese painting, reconstructions of frescoes and copies of paintings on silk, as well as illustrations he created for his books. The important part of the paintings is referring to the style *zhongcai*, or ‘painting of heavy, intense colors’. His extremely rich national activities has been valued on many national and international exhibitions.

For his merits for the Polish-Chinese relations, especially in the field of mutual knowledge of cultures and historical research contacts, Mr. Kajdański was awarded by the Ministry of Foreign Affairs with the honor distinction ‘Bene Merito’.

Bibliografia Edwarda Kajdańskiego z lat 1952–2015

Książki

- Maszynoznawstwo karmelarskie*, Wydawnictwa Przemysłu Lekkiego i Spożywczego, Warszawa 1957.
- Chińska Republika Ludowa. Zarys rozwoju gospodarczego 1969–1969*, Książka i Wiedza, Warszawa 1971 (wyd. pod pseudonimem Władysław Kański).
- Chiny a świat zewnętrzny. Zarys rozwoju stosunków handlowych*, Książka i Wiedza, Warszawa 1979 (wyd. pod pseudonimem Władysław Kański).
- Fort Grochowski*, Pojezierze, Olsztyn 1982.
- Architektura Chin*, Arkady, Warszawa 1986.
- Dzienniki syberyjskich podróży Kazimierza Grochowskiego 1910–1912*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1986.
- Perłony trójkąt*, Książka i Wiedza, Warszawa 1987 (nagroda Funduszu Literatury w dziedzinie literatury faktu w 1987 r.).
- Michał Boym. Ostatni wysłannik dynastii Ming*, Wydawnictwo Polonia, Warszawa 1988 (wydana w serii Polacy na Szlakach Świata).
- Niezwykły rejs „Śm. Piotra i Pawła”*, Wydawnictwo „Glob”, Szczecin 1988.
- Tajemnica Beniowskiego. Odkrycia, intrygi, fałszerstwa*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1994.
- Maurycy Beniowski, *Pamiętniki*, tłumaczenie z j. angielskiego, przedmowa, przypisy E. Kajdański, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1995.
- Michał Boym. Ostatni wysłannik dynastii Ming*, „Dong Ou” 1997–1998 (w tłumaczeniu na j. chiński publikowana w odcinkach w Pekinie w czasopiśmie „Dong Ou” („Europa Wschodnia”).
- Maurice August Beniowski, Memoires et Voyages*, przedmowa i oprac. E. Kajdański, Noir sur Blanc, Montricher (Suisse) 1999.
- Michał Boym: Ambasador Państwa Środka*, „Książka i Wiedza”, Warszawa 1999.
- Korytarz. Burzliwe dzieje Kolei Wschodniocchińskiej 1898–1998*, Książka i Wiedza, Warszawa 2000.
- Michał Boym: Ambasador Państwa Środka* (tłumaczenie na j. chiński), Da Xian, Pekin 2001.
- Chiny. Leksykon*, Książka i Wiedza, Warszawa 2005.
- Długi cień Wielkiego Muru. Jak Polacy odkrywali Chiny*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2006.
- Tybetańska księżniczka*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2006 (wyd. pod pseudonimem Alexander Franchetti).
- Jedwab. Szlakami dżonek i karawan*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007 (współautorstwo z Aleksandrą Kajdańską).

- Michała Boyma Opisanie świata*, przeł. i oprac. E. Kajdański, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 2009.
- Maurice August Beniowski, Memoires et Voyages*, oprac. E. Kajdański, wyd. 2, Paris 2010.
- Reflections on My Studies Concerning Life and Works of Michael Boym. Paper presented at the International Symposium „The genesis and Development of East-West Dialogue”* (wydawnictwo okolicznościowe, opublikowane w j. angielskim i chińskim), Taipei 2010.
- Sekrety chińskiej medycyny. „Medicus Siniticus” Michała Boyma*, Neriton, Warszawa 2010.
- Chiny. Leksykon*, wyd. 2 rozszerzone, Książka i Wiedza, Warszawa 2011.
- Medycyna chińska bez tajemnic*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011.
- Dzieła wybrane Michała Boyma*, w j. chińskim, tłum. i oprac. we współpracy z Zhan-giem Zhenhwei i Zhangiem Xiping, Huadong, Szanghaj 2012.
- Wspomnienia z mojej Atlantydy*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2013, 2014.
- Count Maurice Benyowsky in Macau* (wydawnictwo okolicznościowe), Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2014.
- Michael Boym: The Ambassador of the Middle Kingdom*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2014.
- Polacy na Dalekim Wschodzie. Inżynier Kazimierz Grochowski, Czyngis-chan i złoto barona Ungerna*, Książka i Wiedza, Warszawa 2014.
- Jedwab. Szlakami dżonek i karawan*, wyd. 2 rozszerzone, Książka i Wiedza, Warszawa (współautorstwo z Aleksandrą Kajdańską; w planie wydawniczym na rok 2015).
- Maurycy Beniowski na Pacyfiku*, Narodowe Muzeum Morskie, Gdańsk 2015.

Artykuły w czasopismach*

- Przetwórstwo sojowe*, „Przemysł Rolny i Spożywczy” 1952, nr 1.
- Przemysłowe wykorzystanie soi*, „Prace Głównego Instytutu Przemysłu Rolnego i Spożywczo” 1953, z. 2 (współautorstwo z Henrykiem Niewiadomskim).
- Osiągnięcia racjonalizatorów w zakładach przemysłu cukierniczego „Bałtyk” w Gdańsku*, „Technik Przemysłu Spożywczego” 1956, nr 4.
- Mechanizacja zawijania cukierków w Związku Radzieckim*, „Technik Przemysłu Spożywczego” 1956, nr 5.
- Automatyzacja procesów produkcyjnych w karmelarstwie*, „Technik Przemysłu Spożywczego” 1956, nr 6.

* Wykaz niniejszy nie jest pełny; brakuje w nim przede wszystkim kilkudziesięciu publikacji z lat 1991–1993, gdy w powstałym wówczas Ośrodku Studiów Wschodnich Ministerstwa Handlu Zagranicznego Edward Kajdański współredagował z Anną Łabuszewską comiesięczny biuletyn „Za Uralem”. Jego współpraca z OSW została zawieszona na początku 1994 r. z powodu wyjazdu do Hangzhou w charakterze przedstawiciela strony polskiej w polsko-chińskiej spółce Sterna-Angel Joint Co. Po powrocie w 1996 r. wznowił współpracę z OSW, która trwała do 1999 r.; publikował m.in. artykuły analityczne w „Analizach Ośrodka Studiów Wschodnich”; ukazywały się one jako osobne publikacje skierowane do wąskiego grona odbiorców.

- Mechaniczne zawiązanie galanterii oblanej*, „Technik Przemysłu Spożywczego” 1956, nr 8.
- Wynalazczość pracownicza w przemyśle cukierniczym Czechosłowacji*, „Technik Przemysłu Spożywczego” 1956, nr 11.
- Bogowie opuszczają wzgórze* (reportaż), odc. 1: *Miasto zesańców*, „Dookoła Świata” 1958, nr 240.
- Bogowie opuszczają wzgórze* (reportaż), odc. 2: *Dynamit i strychnina*, „Dookoła Świata” 1958, nr 241.
- Bogowie opuszczają wzgórze* (reportaż), odc. 3: *Na południu od Hajłaru*, „Dookoła Świata” 1958, nr 242.
- Bogowie opuszczają wzgórze* (reportaż), odc. 4: *Wyprawa po złote runo*, „Dookoła Świata” 1958, nr 243.
- Reportaż za dwa juany*, „Poznaj Świat” 1958, nr 10.
- W pogoni za nieśmiertelnością*, „Dookoła Świata” 1958, nr 253.
- Tajemnica starego szymbu* (tłumaczenie z angielskiego), „Dookoła Świata” 1958, nr 258.
- Jak Chińczycy obchodzą święto Nowego Roku*, „Dziennik Bałtycki”, 16–17.01.1959.
- Na tropach eliksiru młodości*, „Dziennik Bałtycki”, 7–8.02.1959.
- Przyczynki do zagadki „almasów”. Niepokojny żywot inż. Grochowskiego*, „Dziennik Bałtycki”, 8–9.03.1959.
- Czy klucz do skarbu barona Ungerna znajduje się w Polsce? (Śladami zapomnianych rękopisów)*, „Dziennik Bałtycki”, 12–13.04.1959.
- Synowie Nieba, Łao-dzy i nieśmiertelność*, „Dziennik Bałtycki”, 26–27.04.1959.
- Zagubiony kontynent*, „Dziennik Bałtycki”, 24–25.05.1959.
- Człowiek Śniegu – legenda czy rzeczywistość?*, „Dziennik Bałtycki”, 21.06.1959.
- Chiński Mur*, „Dziennik Bałtycki”, 12–13.07.1959.
- Z tajemnic chińskiej kuchni*, „Dziennik Bałtycki”, 9–10.08.1959.
- Wielkie Miasto Szang*, „Dziennik Bałtycki”, 27–28.08.1959.
- Archeologia na tropach Mingów*, „Dziennik Bałtycki”, 30–31.08.1959.
- Gdybyś ty żył, Dżengis-chanie*, „Dookoła Świata” 1959, nr 273/274.
- Tajemnica „Miasta Dżengis-chana”*, „Wiedza i Życie” 1959, nr 10.
- Tajemnica Smoczego Wzgórza*, „Dziennik Bałtycki” 1959, nr 225.
- Tajemnica smoczycich kości*, „Poznaj Świat” 1959, nr 2.
- Żenszeń*, „Żyjmy Dłużej” 1959, nr 10.
- Eliksir młodości*, „Poznaj Świat” 1960, nr 1.
- Gdzie jest grób Dżengis-chana?*, „Dziennik Bałtycki” 1960, nr 187.
- Kim był król Tenduk – Kapłan Jan?*, „Dziennik Bałtycki”, 15.05.1960.
- Niezwykły ekspres*, „Płomyk” 1961, nr 2.
- Na tropach cesarstwa Bo-hai-go*, „Wiedza i Życie” 1961, nr 6.
- Ambasador Państwa Środka* (cykl artykułów), odc. 1: *Na czarnym Łądzie*, „Wybrzeże” 1984, nr 45.

- Ambasador Państwa Środka* (cykl artykułów), odc. 2: *Pod niebem Południa*, „Wybrzeże” 1984, nr 46.
- Ambasador Państwa Środka* (cykl artykułów), odc. 3: *Tron Smoka w niebezpieczeństwie*, „Wybrzeże” 1984, nr 47.
- Ambasador Państwa Środka* (cykl artykułów), odc. 4: *Z cesarskim glejtem*, „Wybrzeże” 1984, nr 48.
- Ambasador Państwa Środka* (cykl artykułów), odc. 5: *Cena przegranej*, „Wybrzeże” 1984, nr 49.
- Pierwszy Polak na Hajnanie*, „Poznaj Świat” 1984, nr 7.
- Pierwszy polski przyrodnik w Afryce*, „Kontynenty” 1984, nr 9.
- Michał Boym i chińskie hieroglify*, „Kontynenty” 1984, nr 9.
- W Świątyni Przodków*, „Poznaj Świat” 1984, nr 11.
- Tajemnica zaginionych rękopisów*, „Wybrzeże” 1984, nr 53.
- Polski Marco Polo*, „Kontynenty” 1985, nr 1.
- Nieznana mapa Chin w zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie*, „Polski Przegląd Kartograficzny” 1985, nr 1.
- Małe perły wielkich koron* (cykl artykułów), odc. 1: *Portugalczycy w Makau*, „Wybrzeże” 1985, nr 20.
- Małe perły wielkich koron* (cykl artykułów), odc. 2: *Niebezpieczni rymale*, „Wybrzeże” 1985, nr 21.
- Małe perły wielkich koron* (cykl artykułów), odc. 3: *Opium*, „Wybrzeże” 1985, nr 22.
- Małe perły wielkich koron* (cykl artykułów), odc. 4: *Wczoraj, dziś, jutro*, „Wybrzeże” 1985, nr 23.
- „Atlas Chin” Michała Boyma, „Polski Przegląd Kartograficzny” 1985, nr 3.
- Archipelag znaleziony w Chinach*, „Kontynenty” 1985, nr 6.
- Chińska farmakopea Michała Boyma*, „Farmacja Polska”, R. XLI, 1985, nr 7.
- Archipelag Jana Potockiego*, „Wybrzeże” 1985, nr 9.
- Michał Boym i chińskie leki roślinne* (cykl artykułów), „Wiadomości Zielarskie” 1985, nr 7–10.
- Michał Boym w oczach Chińczyka*, „Wybrzeże” 1985 (recenzja w eseju chińskiego dziennikarza Wen Yourena pt. *Polski Marco Polo* w czasopiśmie „Liaowang” z 10.04.1985 (wydanie krajowe) i 17.05.1985 (wydanie dla zagranicy)).
- Primeira informação da medicina chinesa. As revelações um dem jesuíta polaco*, „Nam Van” (Macau) 1985, nr 12.
- Michała Boyma peregrynacje* (cykl artykułów), odc. 1: *Podróż za siódme morze*, „Wybrzeże” 1986, nr 5.
- Michała Boyma peregrynacje* (cykl artykułów), odc. 2: *Od Syjamu do Malajów*, „Wybrzeże” 1986, nr 6.
- Michała Boyma peregrynacje* (cykl artykułów), odc. 3: *Nawigacja do Tonkinu*, „Wybrzeże” 1986, nr 7.

- Michał Boyma peregrynacje* (cykl artykułów), odc. 4: *Przećinme wiatry*, „Wybrzeże” 1986, nr 8.
- „*Medicus Sinicus*” *Michał Boyma*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki PAN” 1986, t. 31, nr 2.
- Michał Boym i Marco Polo*, „Poznaj Świat” 1986, nr 2.
- Michał Boym i chińska medycyna*, „Kontynenty” 1986, nr 3.
- A primeira flora chinesa*, „Nam Van” (Macau) 1986, nr 5.
- Boyma opisanie Królestwa Syjamu*, „Poznaj Świat” 1986, nr 6.
- Karty z dziejów herbaty*, „Wiadomości Zielarskie” 1986, nr 6.
- Czy Benionski ubiegł Cooka?*, „Kontynenty” 1986, nr 7.
- Odkrywca czy blagier? Usmai-Ligon – cudowna wyspa Benionskiego*, „Kontynenty” 1986, nr 7.
- Zapomniany „Opis Kamczatki” Maurycego Benionskiego*, „Wiadomości Zielarskie” 1986, nr 7–8.
- Zapomniane relacje Michała Boyma. Kto pierwszy opisał drzewo chlebowe i palmę sagową?*, „Kontynenty” 1986, nr 8.
- Mineral Resounces of China according to the “Atlas of China” of Michael Boym*, „Imago Mundi. Journal of the International Society for the History of Cartography” 1986.
- Jeszcze o legendzie Benionskiego*, „Stolica” 1986, nr 43.
- Niezwykły rejs „Św. Piotra i Pawła”* (cykl artykułów), odc. 1: *Odkrywca czy blagier?*, „Wybrzeże” 1986, nr 51.
- Niezwykły rejs „Św. Piotra i Pawła”* (cykl artykułów), odc. 2: *Benionski, Cook i Kuro Sivo*, „Wybrzeże” 1986, nr 52.
- Niezwykły rejs „Św. Piotra i Pawła”* (cykl artykułów), odc. 3: *U wybrzeży Japonii*, „Wybrzeże” 1987, nr 1.
- Niezwykły rejs „Św. Piotra i Pawła”* (cykl artykułów), odc. 4: *Zagadka „króla Ulikamby”*, „Wybrzeże” 1987, nr 2.
- Niezwykły rejs „Św. Piotra i Pawła”* (cykl artykułów), odc. 5: *Cudowna wyspa Benionskiego*, „Wybrzeże” 1987, nr 3.
- Niezwykły rejs „Św. Piotra i Pawła”* (cykl artykułów), odc. 6: *O Conde Benyowsky em Macau*, „Wybrzeże” 1987, nr 4.
- Kuro Sivo* (cykl artykułów), „Kontrasty” 1987, nr 9–12.
- Michał Boym i „Plantarum Japonicarum” Engelberta Kaempfera*, „Farmacja Polska” 1987, nr 11.
- Wacław Sieroszewski i jego „Ocean”*, „Stolica” 1987, nr 25.
- Chiny – moja druga ojczyzna* (rozmowa z Krzysztofem Drozdowskim), „Kontrasty” 1987, nr 6.
- Pierwsze informacje o akupunkturze i przypiękaniach w Europie*, „Wiadomości Lekarskie” 1987, t. 40, nr 7.
- Michael Boym’s „Medicus Sinicus”*, „T’oung Pao” (Leiden–Paris), 1987, vol. 73.

- W starym Pekinie*, „Kontrasty” 1987, nr 9.
- Nieznane informacje o chińskich bogactwach naturalnych w dziełach Michała Boyma*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki PAN” 1987, t. 32, nr 3–4.
- Beniowski na Morzu Beringa* (cykl artykułów), odc. 1: *Na północ czy na południe*, „Wybrzeże” 1987, nr 38.
- Beniowski na Morzu Beringa* (cykl artykułów), odc. 2: *Wyspa Beringa*, „Wybrzeże” 1987, nr 39.
- Beniowski na Morzu Beringa* (cykl artykułów), odc. 3: *Za Przylądkiem Czukockim*, „Wybrzeże” 1987, nr 40.
- Beniowski na Morzu Beringa* (cykl artykułów), odc. 4: *Na Wyspie Św. Wawrzyńca*, „Wybrzeże” 1987, nr 41.
- Beniowski na Morzu Beringa* (cykl artykułów), odc. 5: *Wzdłuż wybrzeży Alaski*, „Wybrzeże” 1987, nr 42.
- Beniowski na Morzu Beringa* (cykl artykułów), odc. 6: *Urumusir – Wyspa Chrystusa*, „Wybrzeże” 1987, nr 43.
- Michał Boym i chińskie hieroglify*, „Kontynenty” 1988, nr 2.
- Czy Beniowski kłamał (W sprawie żeglugi Beniowskiego przez Ocean Spokojny)*, „Kontrasty” 1988, nr 3.
- Michał Boym i Konfucjusz*, „Kontynenty” 1988, nr 4.
- Polacy w obronie Hongkongu* (opracowanie publikacji Andrzeja Grochowskiego w prasie emigracyjnej), „Kontrasty” 1988, nr 5.
- Święta naimność pana konsula*, „Kontrasty” 1988, nr 10–11 (polemika z artykułem Janusza Roszko, pod tym samym tytułem opublikowanym w „Kontrastach” 1988, nr 5).
- Morskie zdarzenia brygadiera Kopcia* (cykl artykułów), odc. 1: *Spotkanie w Ochocku*, „Wybrzeże” 1988, nr 16.
- Morskie zdarzenia brygadiera Kopcia* (cykl artykułów), odc. 2: *Irkucy Kolumbowie*, „Wybrzeże” 1988, nr 17.
- Morskie zdarzenia brygadiera Kopcia* (cykl artykułów), odc. 3: *Świadeństwo Kamczadali*, „Wybrzeże” 1988, nr 18.
- Morskie zdarzenia brygadiera Kopcia* (cykl artykułów), odc. 4: *Rozbitkowie i Kuryle*, „Wybrzeże” 1988, nr 19.
- Morskie zdarzenia brygadiera Kopcia* (cykl artykułów), odc. 5: *Tajemnica kapitana Ollessona*, „Wybrzeże” 1988, nr 20.
- Cudowne „diabelskie drzewo”. Z tajemnic chińskiej medycyny*, „Wybrzeże” 1988, nr 35.
- O żegludze Beniowskiego wokół Tajwanu*, „Między Innymi” 1988, nr 7–8.
- Maurycy Beniowski i hrabia Błudow*, „Między Innymi” 1988, nr 7–8.
- Michael Boym: The Last Envoy of the Ming Dynasty (Summary)*, „China Mission Studies Bulletin” 1988, nr 10.
- Powrót do „Perłowego trójkąta”* (cykl artykułów), odc. 1: *Zhubai*, „Kontrasty” 1989, nr 1.
- Powrót do „Perłowego trójkąta”* (cykl artykułów), odc. 2: *Kanton*, „Kontrasty” 1989, nr 2.

- Powrót do „Perłowego trójkąta”* (cykl artykułów), odc. 3: *Shenzhen*, „Kontrasty” 1989, nr 3.
- Michał Boym, prekursor polskiej i europejskiej akupunktury*, „Akupunktura Polska” 1989, nr 1.
- Dom przy Fetter Lane 12* (cykl artykułów), odc. 1: *Potomek wielkiego Magellana*, „Wybrzeże” 1989, nr 6.
- Dom przy Fetter Lane 12* (cykl artykułów), odc. 2: *Futra i polityka*, „Wybrzeże” 1989, nr 7.
- Dom przy Fetter Lane 12* (cykl artykułów), odc. 3: *Tajemnica dziennika Benionskiego*, „Wybrzeże” 1989, nr 8.
- Dom przy Fetter Lane 12* (cykl artykułów), odc. 4: *Wróg handlarzy niewolników*, „Wybrzeże” 1989, nr 9.
- Dom przy Fetter Lane 12* (cykl artykułów), odc. 5: *Ambansakabe z Bożej łaski*, „Wybrzeże” 1989, nr 10.
- Dom przy Fetter Lane 12* (cykl artykułów), odc. 6: *Powrót na Madagaskar*, „Wybrzeże” 1989, nr 11.
- Pod barwami Konfederacji*, „Kontynenty” 1989, nr 3.
- Autentyzm relacji Maurycyego Benionskiego o jego żegludze przez Morze Beringa. Pierwszy opis i pierwsze rysunki Wyspy Św. Wawrzynca*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki PAN” 1989, t. 33, nr 3.
- Ferdinand Verbiest. Doradca i przyjaciel cesarza Kangxi*, „Misjonarz” 1989, nr 4.
- Wielki Gwóźdź: Frederick Cook – zdobywca czy hochsztapler?*, „Wybrzeże” 1989, nr 14.
- Odkrywca czy blagier*, „Magazyn Głos Wybrzeża”, 10–11.02.1990.
- Benionski na wyspach Riukiu*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki PAN” 1989, t. 34, nr 2.
- Pierwszy Polak nad Amurem*, „Kontynenty” 1989, nr 5.
- Maurice Benyonsky: A Unique and Fascinating Biography*, „The Warsaw Voice”, 30.07.1989.
- Joseph Kopec’s Map of Asia*, „Mapline”, The Hermon Dunlap Smith Center for the History of Cartography, Newberry Library, no. 58, June 1990.
- George Forster: To Live and Die a Voyager; Journals of Travel in Poland*, „The Warsaw Voice”, 5.08.1990.
- Kazimierz Grochowski – Unusual Biography of a Gold Prospector: Secret of the Mongolian Concession*, „The Warsaw Voice”, 1.10.1989.
- Polacy w Chinach*, „Wiedza i Życie” 1989, nr 10.
- A Search for Andreas Müller’s Chinese manuscripts in Poland*, „Sino-Western Cultural Relations Journal” 1989, nr 11.
- Receptarum Sinensium Liber of Michael Boym*, „JANUS Revue internationale de l’histoire es sciences, de la médecine, de la pharmacie et de la technique” 1986–1990, vol. 73.

- Benionski na Tajwanie* (cykl artykułów), odc. 1: *Pod banderą Konfederacji*, „Wybrzeże” 1989, nr 52/53.
- Benionski na Tajwanie* (cykl artykułów), odc. 2: *Wśród łowców głów*, „Wybrzeże” 1990, nr 1.
- Benionski na Tajwanie* (cykl artykułów), odc. 3: *Śmierć kapitana Panowa*, „Wybrzeże” 1990, nr 2.
- Benionski na Tajwanie* (cykl artykułów), odc. 4: *Kim był książę Huapo?*, „Wybrzeże” 1990, nr 3.
- Benionski na Tajwanie* (cykl artykułów), odc. 5: *Do Przylądka Bogactwa*, „Wybrzeże” 1990, nr 4.
- Benionski na Tajwanie* (cykl artykułów), odc. 6: *W bezpiecznym porcie Makau*, „Wybrzeże” 1990, nr 5.
- Ujawniona tajemnica*, „Kulisy”, 24–26.02.1990.
- The Extraordinary Adventures of an Exiled General. The diary of Joseph Kopec*, „The Warsaw Voice”, 31.12.1989–7.01.1990.
- Maurycy Benionski o prądach morskich Pacyfiku*, „Wiedza i Życie” 1990, nr 3.
- Dyplomacja i armaty nad Amurem*, „Misjonarz” 1990, nr 6.
- George Förster: To Live and Die a Voyager, Journal of Travels in Poland*, „The Warsaw Voice”, 5.08.1990.
- The Kurile Islands Gordian Knot*, „The Warsaw Voice”, 6.01.1991.
- Nicefor Czernichowski: The First Pole on the Amur*, „The Warsaw Voice”, 17.03.1991.
- Cień Jaltę nad Wyspami Kurylskimi. Co przyniesie Gorbaczow?*, „Polityka”, 13.04.1991.
- Co zrobić z Chinami?*, „Polityka” 1991, nr 10.
- Pozostaną przy swoim zdaniu (odpowiedź na artykuł polemiczny Andrzeja Halimarskiego*, „Polityka” 1991, nr 10), „Polityka” 1991, nr 30.
- Wyspy na przetargu. ZSRR–Japonia*, „Wybrzeże” 1991, nr 13–14.
- The Authenticity of Maurice Benyowsky's Account of His Voyage through the Bering Sea; The Earliest Description and the Earliest Drawings of St. Lawrence Island*, „The Journal for the History of Discoveries” 1991, vol. 23.
- Złoty eszelon*, „Wybrzeże” 1991, nr 47.
- Medyczne i ekologiczne obserwacje Benionskiego dotyczące febry na wyspie Madagaskar w XVIII w.*, „Wiadomości Lekarskie” 1991, nr 7–8 (współautorstwo z A. Jo-necko).
- Secrets of Benyowsky's Journals: Exposing a New Land*, „The Warsaw Voice”, 5.01.1992.
- Tajemnica Dzienników Benionskiego* (cykl artykułów), „Wybrzeże” 1991, nr 48–51.
- Kamczacka zdobycz Józefa Kopcia*, „Morze” 1992, nr 1.
- Rosja–Japonia. Anatomia sporu terytorialnego o Wyspy Kurylskie*, Biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich „Za Uralem” 1992.
- Szczyt w Biszkeku* (22–23.04.1992), Biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich „Za Uralem” 1992, nr 6.

- Perspektywy rosyjsko-chińskiego „partnerstwa strategicznego”. Wizyta premiera Wiktora Czeromyrdina w Chinach*, Biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich „Za Uralem” 1992, nr 7–8.
- Odkrycia Beniowskiego na Morzu Beringa i u wybrzeży Alaski*, „Nautologia” 1992.
- Przed trudnym wyborem. Szczyt w Biszkekku*, Biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich „Za Uralem” 1992, nr 7.
- Beniowski odarty ze stany odkrywcy*, „Morze” 1992, nr 5–6.
- Rosyjsko-chiński handel zagraniczny i jego perspektywy*, Biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich „Za Uralem” 1992, nr 12.
- Pierwszy w Zachodniej Alasce*, „Sail Gdynia '92” 1992.
- Autentyzm relacji Maurycego Beniowskiego z jego żeglugi przez Morze Beringa. Kontrowersje wokół położenia geograficznego dawnej wyspy Kadiak*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki PAN” 1993, t. 37, nr 2.
- Michael Boym: The First European Expert in Chinese Medicine and Pharmacy*, „Actes du Ve Colloque International de Sinologie de Chantilly”, Ricci Institute, Taipei–Paris 1993.
- Ferdinand Verbiest Relations with King John III of Poland [w:] Ferdinand Verbiest (1623–1688)*, Monumenta Serica Monograph Series XXX, Nettetal 1994.
- The Ming Dynasty Map of China (1605) from the Czartoryski Library in Poland*, „Actes du VIIe Colloque International de Sinologie de Chantilly”, Taipei–Paris 1995.
- The Earliest Accounts of Liqueio (Ryukyu) Islands in the Eighteen Century Europe*, „Actes du VIe Colloque International de Sinologie de Chantilly”, Ricci Institute, Taipei–Paris 1995.
- Chiny u progu XXI wieku. Między Rosją i Stanami Zjednoczonymi*, „Analizy Ośrodka Studiów Wschodnich” 1998, nr 25.
- Opowieść o człowieku, który pokochał Chiny. Ambasador „Państwa Środka”*, „Tygodnik Powszechny” 1999, nr 45.
- Michał Boym i jego dzieła o chińskiej medycynie*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2010, t. 72.
- Rzeka Perłowa i historia pewnego stoika do dżemu*, „Poznaj Świat” 2011, nr 8.
- The Traditional Chinese Medicine in the Works of Michael Boym*, „Monumenta Serica, Journal of Oriental Studies” 2011, vol. 59.
- Beniowski u wybrzeży Japonii*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2012, z. 2.
- Polski rozbiitek na Kurylach. O zaginionych mapach Józefa Kopcia*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, z. 3.
- Tajemnica „złota barona Ungerna”*, „Poznaj Świat” 2012, nr 11.
- Zawile dzieje „korzenia życia”: od cesarskiej alkony do koncernów farmaceutycznych*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, z. 4.
- Pod polską banderą w portugalskim Makau*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2014, z. 6.

Guanyin Goddess: Two Bronze Figures – Two Different Stories, „Art of the Orient” 2015, vol. 1.

Jedwabne Szlaki i inżynier Grochowski, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2015, z. 7.

Michał Boym – podróżnik, dyplomata, uczyony, artysta, „Barok” 2015 (w przygotowaniu).

Scenariusze filmowe i wybrane audycje radiowe

Złota góra (opowiadanie), Polskie Radio, audycja 29.03.1958.

Tunel (opowiadanie), Polskie Radio, audycja lipiec 1958.

Polski Marco Polo, rozmowa z Bogdanem Sienkiewiczem na antenie Telewizji Gdańsk z 25.02.1987 (relację z tego programu opublikowały w Chinach: Agencja Xinhua, „Renmin Ribao”, tygodnik „Liaowang”).

Perła Północnych Chin. Epizod polski (film dokumentalny, 50 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Instytut Tradycyjnej Medycyny Chińskiej w Harbinie (film dokumentalny, 21 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Harbin – panorama miasta, wesele pracowników (film dokumentalny, 20 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

„Kąciki demokracji” – obrazki z pekińskich parków (film dokumentalny, 20 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Wolny rynek w Kantonie (film dokumentalny, 15 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Specjalna Strefa Ekonomiczna (Special Economic Zone) w Zhubaju (film dokumentalny, 12 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Przyroda Yunnanu (film dokumentalny, współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Kunming – „Kamienny Las” (film dokumentalny, 30 min., współautorstwo scenariusza, konsultacja sinologiczna), Wytwórnia Filmów Dokumentalnych w Warszawie, maj–czerwiec 1988.

Michał Boym (film dokumentalny, 56 min., współautorstwo scenariusza wraz z reż. Krzysztofem Wierzbickim), „Studio Filmowe Kalejdoskop” w kooperacji z chińską telewizją „Guangdong TV” (w przygotowaniu do realizacji w 2015 r.).

Wybrane referaty na konferencjach

- Polish Scholar in Portuguese Asia: Life and Travels of Michael Boym (1612–1659)*, materiał przesłany na „IV Seninario International de Historia Indo-Portuguesa” w dniach 11–16.12.1985.
- Informacja o Michale Boymie – pierwszym europejskim znanym chińskiej medycyny*, materiał przedstawiony na otwarcie kursów akupunktury (1–15.09.1986) na zaproszenie prof. Zbigniewa Garnuszewskiego, twórcy Sekcji Refleksoterapii Polskiego Towarzystwa Lekarskiego (materiał upowszechniony w formie powielonej dla uczestników kursów).
- Medyczne pisma Michała Boyma*, referat wygłoszony na sympozjum „Chiny–Europa. Dialog międzykulturowy”, Collegium Europaeum Gnesnense UAM, 4.02.2006.
- Polish Contribution to the Introduction of China and Chinese Culture in the 17th and 18th Centuries*, „International Sinology”, Zhenzhou, 2006 (referat wygłoszony we wrześniu 2001 r. na Międzynarodowym Sympozjum Sinologii Zagranicznej w Pekinie, opublikowany w j. angielskim i chińskim).
- The traditional Chinese Medicine ad Reflected in the works of Michael Boym*, referat na międzynarodowa konferencję „Venturing into Magnum Cathay. 17th Century Polish Jesuits in China”, 26.11–1.12.2009, zorganizowaną wspólnie przez Uniwersytet Tsinghua i Monumenta Serica w Krakowie; opublikowane w „Monumenta Serica. Journal of Oriental Studies” 2011, vol. 59.
- Between Science and Art. Michael Boym's Illustrations to His Works on China*, referat na I Konferencję Polskich i Chińskich Historyków Sztuki (First Conference of Polish and Chinese Historians of Art „Chinese Art and Art Relations between Poland/Europe and China”, Kraków 15.09.2009); opublikowany w zbiorze: *Poland – China: Art and Cultural Heritage* (Warszawa 2011) oraz w j. chińskim (Uniwersytet Tsinghua, Pekin 2011).
- East and West in my Harbin (Wschód i Zachód w moim Harbinie)*, referat wygłoszony na konferencji „Sztuka Chin – Art of China”, Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie 12.01.2008; opublikowane w serii Konferencje Polskiego Stowarzyszenia Sztuki Orientu, 2010.

Fot. 1. Portret Edwarda Kajdańskiego namalowany przez ojca (1929),
100 × 60 cm, akwarela, sepia

Źródło: Zdjęcie z archiwum rodzinnego Kajdańskich.

Fot. 2. Helena Kajdańska z koleżanką Lolą na torach kolejowych przy dworcu w Harbinie (1924)

Źródło: Zdjęcie z archiwum rodzinnego Kajdańskich.

Fot. 3. Nauczyciele i uczniowie Gimnazjum Polskiego im. H. Sienkiewicza w Harbinie (1935). Edward Kajdański siedzi czwarty z lewej w pierwszym rzędzie

Źródło: Zdjęcie z archiwum rodzinnego Kajdańskich.

Fot. 4. Edward Kajdański w samochodzie w salonie samochodowym firmy Czurina (1930).
Zdjęcie wykonane przez ojca

Źródło: Zdjęcie z archiwum rodzinnego Kajdańskich.

Fot. 5. Profesor Ewa Oziewicz wręcza kwiaty Edwardowi Kajdańskiemu po promocji książki
Medycyna chińska dla każdego, Wydział Prawa i Administracji UG, 8 listopada 2011 r.

Fot. Przemysław Rybiński.

Fot. 6. Edward Kajdański, promocja książki *Medycyna chińska dla każdego*,
Wydział Prawa i Administracji UG, 8 listopada 2011 r.

Fot. Przemysław Rybiński.